

Amerikan Basınında Doğu İsyanları 1925-1938

The Eastern Rebellions on American Press 1925-1938

Esra Sarıkoyuncu Değerli*

Özet

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra Milli Mücadele döneminde olduğu gibi Kürtçü faaliyetlerin tehdidi ile karşı karşıya kalındığı görülmektedir. Bilindiği gibi, bu tehditlerin ilki ve en büyüğü Şeyh Sait İsyanı (13 Şubat-15 Nisan 1925) olmuştur. Musul'u İngiliz mandaterliği altındaki Irak'a bağlamak amacıyla kışkırtılan ve kısa sürede Bingöl, Muş, Diyarbakır, Tunceli, Elazığ, Ergani, Silvan, Siirt ve Urfa gibi geniş bir alana yayılan isyan hareketi her ne kadar 15 Nisan'da bastırılmışsa da bölgede huzursuzluk dört yıl daha devam etmiştir. Mayıs 1926'da Yusuf Taşo ve çetesinin İran sınırını geçip Beyazıt köylerinden hayvan çalarak Ağrı yaylalarına sığınması Cumhuriyet tarihimize "Ağrı isyanları" denilen ve 1930'a kadar devam eden bir seri olayların başlamasına sebep olmuştur. 21 Mart 1937 tarihinde de Tunceli-Erzincan yolundaki bir köprüünün Haydaran ve Demanan aşiretleri tarafından yakılmasıyla başlayan Dersim isyanı, 1938'e kadar devam etmiştir. Doğu isyanları bütün dünyada büyük ilgi ve merak uyandırmıştır. İsyanların ilgiyle takip edildiği ülkelerden biri de Amerika Birleşik Devletleri'dir. Çalışmamızda Amerikan basınında Doğu isyanlarının nasıl algılandığı ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Şeyh Sait İsyanı, Ağrı İsyanları, Dersim İsyanı, Amerikan Basını, Türkiye.

Abstract

It could be observed that Turkish Republic in its early stage of foundation was faced with the threat of Kurdish activities. As is known, the first and the biggest Kurdish rebellion was the Sheik Sait Rebellion (13 February- 15 April 1925). Even though the rebellion that was incited for the aim of annexation of Musul to the then English mandate, Iraq, and that expanded over a vast geography in a rather short time was suppressed, the unease in the territory kept going on for the next four years. The hiding of Yusuf Çato and his band in the Ağrı uplands in May 1926 after crossing the Iran border and stealing the animals of the villages in Beyazıt led to the outbreak of a series of events known as "Ağrı rebellions" that continued until the 1930s. The Dersim Rebellion that started with the demolition of a bridge on Tunceli-Erzincan road by Haydaran and Demanan tribes on 21 March 1937 went on until 1938. The rebellions in the east of Turkey aroused great interest throughout the world. One of the countries that paid attention to the rebellions and followed up the matter closely was the United States of America. In this study, how the Eastern Rebellions were perceived and interpreted by the press of the US will be strived to examine.

Key Words: Şeyh Sait Rebellion, Ağrı Rebellions, Dersim Rebellion, American Press, Turkey.

* Yrd. Doç. Dr. Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, e-mail: esradegerli@gmail.com

Görüş

Akademik
Bakış

97

Cilt 3 Sayı 6
Yaz 2010

Giriş

Osmanlı Devleti'nde çöküş belirtilerinin görülmeye başlanması ile Şark Meselesi yeni bir şekil ve mana kazanmış, Avrupalılar nazarında Osmanlı'nın mirasının paylaşılması halini almıştır. Bu amaçları doğrultusunda stratejik ve ekonomik değeri olan Osmanlı toprakları üzerinde, kendilerine bağlı küçük devletlerin kuruluşunu desteklemeye başlamışlardır. Bu politika uyarınca bölgeye misyonerler, diplomatlar, uzmanlar ve din adamları göndermişlerdir. Bu görevlilerin yardımı ile önce siyasi Kürtçülüğün teorik alt yapısı oluşturulmuş, 1878 Berlin Antlaşması sonrasında ise ülkeyi parçalamak için Kürtçülük, siyasi bir araç olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda Ermeniler, Araplar ve Kürtler gibi bağımsızlık peşinde koşan gruplara Osmanlı hanedanlığının basit bir Anadolu emirliği haline gelmeden tam anlamıyla barışın sağlanamayacağı fikri aşılanmıştır.

Birinci Dünya Savaşı öncesinde Ermeni ve Rum faaliyetlerinin tamamen Çarlık Rusya'nın kontrolü altına girmesi de özellikle İngiltere'yi Doğu Anadolu Müslüman halkı üzerindeki faaliyetlerini artırmaya itmiştir. İngiliz hükümetinin desteği ile de "Kürdistan Azmi Kavmi", "Kürt Teavün ve Terakki", "Hewi/Hiva" gibi cemiyetler kurularak Osmanlı topraklarında bölücülük faaliyetlerinde bulunmuşlardır¹. Birinci Dünya Savaşı'ndan Almanya'nın müttefiki olarak yenik çıkan Osmanlı Devleti'ne Mondros Ateşkesi'nin (30 Ekim 1918) imzalatılmasıyla da ümitlenen bu zümreler tekrar harekete geçmişler, ülkenin parçalanması yolunda azami çaba sarf etmişlerdir.

Mondros Ateşkesi sonrasında İtilaf güçleri Mezopotamya'da kendi himayeleri altında bir Arap devleti ve Doğu Anadolu'da bir Ermeni devleti kurmak ve güvenliğini sağlamak için Doğu Anadolu'da özerk bir Kürdistan vaadiyle Kürtleri de Türk karşıtı harekete dâhil etme çabalarını arttırdıkları görülmektedir². Birinci Dünya Savaşı galipleri olan İngiltere, Fransa ve İtalya, Osmanlı'ya Mondros Ateşkesi'nden sonra 10 Ağustos 1920'de Sevr Barış Antlaşması'nı imzalatmışlardır. Bu antlaşmanın maddelerinden biri de Güneydoğu Anadolu'da özerk bir Kürdistan kurulması idi. Avrupa'nın bu planı Kurtuluş Savaşı ile bozulmuştur. Bununla birlikte TBMM, bu dönemde İtilaf devletlerinin yanı sıra, Batılı devletlerin kanatları altında faaliyet gösteren Kürtçü teşekküllerin Anadolu'nun çeşitli yerlerinde çıkardıkları isyan hareketleriyle de mücadele etmek zorunda kalmıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonra da Kürtçü faaliyetlerin tehdidi ile karşı karşıya kalınmıştır. Her ne kadar 24 Temmuz 1924 tarihinde imzalan Lozan Barış Antlaşması ile Anadolu'nun parçalanmasının önüne geçilmişse de özellikle İngiltere ve Fransa Kürtçülük politikalarını sürdürmüşlerdir³. Bilindiği gibi, bu

¹ Abdülhaluk Mehmet Çay, *Her Yönüyle Kürt Dosyası*, Ankara, 1996, s. 300-307.

² İhsan Şerif Kaymaz, "Emperyalizmin Kürt Kartı", *Akademik Bakış*, C. I, Sayı: 1 (Kış 2007), s. 159-160.

³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bilal N. Şimşir, *Kürtçülük II (1924-1999)*, Bilgi y., İstanbul, 2009.

tehditlerin ilki ve en büyüğü 13 Şubat–15 Nisan 1925 tarihleri arasında cereyan eden Şeyh Sait İsyanı olmuştur. Kısa sürede Bingöl, Muş, Diyarbakır, Tunceli, Elazığ, Ergani, Silvan, Siirt ve Urfa gibi geniş bir alana yayılan isyan hareketi her ne kadar 15 Nisan’da bastırılmışsa da bölgede huzursuzluk dört yıl daha devam etmiştir⁴. Bu huzursuzluk yıllarında İngiliz casusu Albay Lawrence’in Türkiye, Irak, İran ve Suriye’de genel bir Kürt ayaklanmasını planlamak için gizlice bu bölgeye gönderildiği ve Kürt Teali Cemiyeti, Vilayeti Sitte Kürt Cemiyeti gibi kuruluşları yeniden organize ettiği bilinmektedir⁵.

Mayıs 1926’da Yusuf Taşo ve çetesinin İran sınırını geçip Beyazıt köylerinden hayvan çalarak Ağrı yaylalarına sığınması Cumhuriyet tarihimizde “Ağrı isyanları” denilen ve 1930’a kadar devam eden bir seri olayların başlamasına sebep olmuştur⁶. Bu isyanın bastırılmasından sonra Türk hükümeti Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerini imar etmek için çalışmalarına başlamıştır. Bu çerçevede 25 Aralık 1935 tarihinde “*Tunceli Vilayeti’nin İdaresi Hakkında Kanun*” adını taşıyan yasa ile Dersim ismi Tunceli olarak değiştirilmiştir. Bölge halkını şeyh ve ağaların tahakkümünden kurtarmak, bölgeyi ekonomik sosyal ve kültürel olarak geliştirmek için çalışmalara başlanmıştır. Ancak bölgedeki çalışmaların kendi otoritelerini sarsacağından endişelenen aşiret reisleri, yeni bir isyan hazırlığına girişmişlerdir. 21 Mart 1937 tarihinde Tunceli-Erzincan yolundaki bir köprü’nün Haydaran ve Demanan aşiretleri tarafından yakılmasıyla başlayan Dersim isyanı, 1938’e kadar devam etmiştir⁷.

Yukarıda kısaca sözü edilen Doğu isyanları⁸ bütün dünyada büyük ilgi ve merak uyandırmıştır. İsyancıların ilgiyle takip edildiği ülkelerden biri de Amerika Birleşik Devletleri’dir. Çalışmamızda Amerikan basınında Doğu isyanlarının nasıl algılandığı ortaya konmaya çalışılacaktır. İsyancılar ile ilgili olarak basın incelenirken, The Centralia Washington Daily Chronicle, The New York Times ve The Independent gibi büyük ulusal gazetelerin yanı sıra, Oakland Tribune, El Paso Herald-Post, Appleton Post-Crescent gibi yerel gazeteler de incelenmiştir.

Şeyh Said İsyanı

Şeyh Said İsyanı, 13 Şubat 1925 tarihinde altı asker kaçağını yakalamakla görevli Teğmen Mustafa ve Teğmen Hasan Hüsnü komutasındaki Diyarbakır’ın

⁴ Şeyh Sait İsyanı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Süreyya Örgöevren, *Şeyh Sait İsyanı ve Şark İstiklal Mahkemesi*, Temel Yay., İstanbul, 2002.

⁵ İbrahim Ethem Gürsel, *Kürtçülük Gerçeği*, Ankara, 1977, s. 56-57.

⁶ Esra Sarıkoyuncu Değerli, “Ağrı İsyancılarında Yabancı Parmağı (1926-1930)”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 18 (Aralık 2008), s. 107–120.

⁷ Dersim İsyanı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Suat Akgül, *Yakın Tarihimizde Dersim İsyancıları ve Gerçekler*, Boğaziçi Yay., 1992.

⁸ Doğu İsyancıları olarak isimlendirdiğimiz Şeyh Sait, Ağrı ve Dersim İsyancıları, Abdülhaluk Mehmet Çay, Bilal N. Şimşir, Suat Akgül gibi kimi araştırmacılar tarafından Kürt İsyancıları olarak tanımlanırken, Ergün Aybars, Cemal Bardakçı, Abdülhadi Toplu gibi kimi araştırmacılar tarafından da Anadolu İsyancıları olarak ifade edilmektedir.

Görsel

Akademik
Bakış

99

Cilt 3 Sayı 6
Yaz 2010

Eğil nahiyesine bağlı Piran köyünde arama yapan jandarma müfrezesinin Şeyh Said'in kardeşi Şeyh Abdurrahim'den kaçakları teslim etmesi isteğine ateşle karşılık verilmesi nedeniyle patlak vermiştir⁹. 16 Şubat'ta Şeyh Said, Genç vilayetinin merkez kazası Darahini'yi basarak valiyi ve öteki görevlileri de esir almış, Cibranlılar, Haydaranlılar, Hasenanlılar, Mistan ve Botan aşiretlerinin desteğini aldıktan sonra da Maden, Siverek ve Ergani'yi ele geçirmiştir. Ayaklanmacıları durdurmak üzerine gönderilen ordu birlikleri ise Kış Ovası'nda Şeyh Said kuvvetleri karşısında tutunamayarak, 23 Şubat'ta Diyarbakır'a çekilmek zorunda kalmıştır¹⁰. Gelişmeler üzerine hükümet, 23 Şubat'ta doğu vilayetlerinde sıkıyönetim ilan etmiş, Hıyanet-i Vatanıyye Kanunu'nda da değişiklik yapmıştır¹¹. İşte ancak bu tarihten sonra, 25 Şubat 1925 tarihinden itibaren Amerikan basınının bu isyan hareketi ile ilgilenmeye başladığı görülmektedir. Görünüşe bakılırsa isyanın gittikçe yayılmaya başlaması Amerikan basınının ilgisini çekmiştir. Bununla birlikte basında isyanın nasıl başladığına ilişkin her hangi bir bilgiye yer verilmezken, isyanın başlama sebepleri üzerinde etraflıca durulmuştur.

The Tyrone Daily Herald Gazetesi'nin 25 Şubat 1925 tarihli haberine göre, isyanın çıkış sebebi zaten Şeyh Said tarafından açıkça ortaya konmuştur. Gazete'ye göre, Kürt lideri Şeyh Said bir deklarasyon yayınlayarak Kürdistan bağımsız devletini kurmak istediklerini ve Sultan Abdülhamit'in en büyük oğlu olan ve o sıralar Beyrut'ta yaşayan Mehmet Selim Efendi'yi tahta çıkaracaklarını ilan etmiştir¹².

Yine San Antonio Express Gazetesi'ne göre de bu isyanın itici gücü, Ankara hükümetinin yalnızca Türklere dayanan dar bir ulusçuluk programı yürütmesidir. Gazetenin iddiasına göre, İrani bir dil olarak tanımlanan Aryan dili kullanan ve Türklere çok önce Suriye ve Irak arasına ve Ermenistan'ın güney ve kuzeyine yerleşen Kürtler, hiçbir zaman Türk yönetiminden hoşnut kalmamış, hatta daimi olarak yönetimin kararlarına itaatsizlik etmişlerdir. Yazar bu iddialarını tarihi bir takım bilgiler vererek temellendirmeye çalışmıştır¹³.

Yazara göre, Türklere Asya'ya gelmeden önce Kürtler oldukça güçlü idi. Ünlü Selahattin'in emri altında isyan ederek, 1171'de Mısır'ı almışlar ve üç yıl burada hüküm sürmüşlerdir. Filistin'in hâkimiyeti meselesi nedeniyle İngiliz Kralı I. Richard ile karşı karşıya gelmişler ve bu savaşta (1191-1192) ne kadar cesur olduklarını göstermişlerdir. İsyancılar ve Selahattin'in soyundan gelenler

⁹ Yaşar Kalafat, *Bir Ayaklanmanın Anatomisi Şeyh Said*, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yay., Ankara, 2003, s. 126-130.

¹⁰ Yaşar Kalafat, *Şark Meselesi İşığında Şeyh Said Olayı, Karakteri, Dönemindeki İç ve Dış Olaylar*, Ankara, 1992, s. 134-151; Behçet Cemal, *Şeyh Said İsyanı*, İstanbul, 1955, s. 27-28.

¹¹ İsmet İnönü, *Hatıralar*, Bilgi Yay., Ankara, 2006, s. 461; Kazım Karabekir, *Kürt Meselesi*, Emre Yay., İstanbul, 2004, s. 1-35; Ergun Aybars, *Yakın Tarihimizde Anadolu Ayaklanmaları*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul, 1988, s. 40-41.

¹² *The Tyrone Daily Herald*, 25 Şubat 1925, s. 2.

¹³ *San Antonio Express*, 27 Şubat 1925, s.3.

arasındaki taht kavgaları nedeniyle Selahattin'in ölümünden kısa bir süre sonra da Kürt saltanatı çökmüştür¹⁴.

Yazarın Kürt Saltanatı olarak nitelediği devlet, Fatımiler Devleti'nin eski komutanı ve veziri olan Selahaddin Eyyubi'nin Mısır'da kurduğu Eyyübiler Devleti'dir. Yazar Eyyübiler Devleti'nin bir Kürt Devleti olduğundan o kadar emindir ki, Türk sultanlarının büyük çoğunluğunu bu saltanatta Kürtlerin rolünün az olduğu ve kendilerinin asıl faktör olduğu ve Kütlerin kendilerinin tebaası olduğunu ifade etmeleri sebebiyle eleştirmektedir¹⁵. Bununla birlikte yazar, Kürtlerin hiçbir zaman Türk yönetiminden hoşnut kalmadıkları görüşünü 19. yüzyıl boyunca üç büyük Kürt ayaklanması görüldüğünü ifade ederek desteklemek istemiştir. Özellikle Şeyh Übeydullah İsyanı üzerinde duran yazara göre, bu isyan 1880-1881 tarihleri arasında hem Türkiye'yi hem de İran'ı endişelendirmişlerdir. Çünkü bu isyan, Selahattin'in yükselişini anımsatmış ve Türkiye'nin Van ilinde ikamet eden Übeydullah tarafından Türk ve İran Kürtlerini birleştirerek bir Kürt krallığı kurmak için başlattığı isyan Tahran ve İstanbul'u tedirgin etmiştir. Yazar, Ankara hükümetinin aynı amaçla başlatılmış olan Şeyh Said İsyanı'ndan da bu nedenle tedirgin olduğu kanaatinde dir¹⁶.

Indiana Evening Gazetesi'ne göre, isyanın iki önemli sebebi vardır. Bunlardan ilki Cumhuriyet'in ilk yıllarında uygulanan politikalar ve özellikle 3 Mart 1924'te Hilafet'in kaldırılması ile Doğu Anadolu'da hükümete karşı memnuniyetsizliğin artmasıdır. Gazeteye göre, bu tepkiden yararlanan Şeyh Said, halkı İslam dini adına ayaklanmaya çağırarak bir bildiri yayınlayarak, hareketi tek bir merkez altında toplamaya çalışmıştır. Bu bildiride "Emir'ül-Mücahidin Muhammed Said Nakşibendi" (din uğruna savaşanların lideri) anlamına gelen mührünü kullanarak, herkesi din uğruna savaşa çağırmıştır. Amacı da Sultan Abdülhamit'in en büyük oğlu olan ve o sıralar Beyrut'ta yaşayan Mehmet Selim Efendi'yi başa geçirerek saltanatı ve hilafeti yeniden kurmaktır¹⁷.

Gazeteye göre ikinci sebep ise, petroldür. Yazar, bu oldukça önemsiz hadisenin Londra tarafından dikkatle takip edilmesinin başka bir anlamı olamayacağını iddia etmektedir. Aslında burada hiç petrol olmadığını belirten yazar, Musul'a yakın olması nedeniyle Musul petroleri konusundaki İngiliz-Türk uyuşmazlığının bu isyanın çıkışının temelinde yattığına inanmaktadır. Ayrıca, Türkiye'deki yaşayan ve savaşmak için bir nedene ihtiyaç duymayan Kürtler arasındaki huzursuzluğu da buna bağlamaktadır. Kürtlerin bağımsızlık isteği Türkiye'ye pahalıya mal olacak yorumunu yapan yazar, bütün bu olanların Türk hükümetinde Musul konusunda İngilizlerle anlaşmak için istek yarattığını da kaydetmektedir. Buna ek olarak makale, Türkiye'nin isyanın İngiliz Dışişleri ta-

¹⁴ *San Antonio Express*, 27 Şubat 1925, s. 3.

¹⁵ *San Antonio Express*, 27 Şubat 1925, s. 3.

¹⁶ *San Antonio Express*, 27 Şubat 1925, s. 3. Ayrıca bkz. *EK 1*.

¹⁷ *Indiana Evening Gazette*, 9 Mart 1925, s. 5.

Gazi

Akademik
Bakış

101

Cilt 3 Sayı 6
Yaz 2010

rafından desteklendiğinin farkında olduğunun da altını çizmiştir¹⁸. Dakland Tribune Gazetesi de bu isyan hareketinin petrol sebebiyle ortaya çıktığı kanaatinde-
dedir. Bir buçuk milyon Türkiye’de, yarım milyon da Musul’da Kürt yaşamak-
ta olduğunun belirtildiği yazıda, Türk hükümetinin, İngiltere’nin Türkiye’ye kar-
şı Kürt ulusal hareketini yönlendirmesinden korktuğu ifadesine yer verilmiş-
tir. Gazete, bu isyan hareketinden İngiltere’nin karlı çıkacağı ve Türk hükümeti-
ne bir miktar para vererek Musul petrollerine sahip olacağı da iddia etmiştir¹⁹.
San Antonio Express Gazetesi de bu isyanı Musul meselesi ile ilişkilendirmek-
tedir. Gazeteye göre, İngiltere ile altı ay süren görüşmeler sonrasında Türkiye,
Milletler Cemiyeti tarafından belirlenen Bürüksel hattını kabul etmiştir. Her ne
kadar Türkiye, prensip olarak geniş Kürt nüfusunu Irak kontrolüne bırakmamak
için mücadele etmişse de Kürt İsyanı bölge halkını hükümete karşı soğuttuğu
için bu kararı kabul etmek zorunda kalmıştır²⁰.

Görüleceği üzere Amerikan basını isyanın çıkış sebebi olarak en çok Mu-
sul meselesi üzerinde durmuştur. İngiltere’nin Şeyh Said İsyanı’nda etkin bir
rol üstlendiği düşünen yayın organının sayısı bir hayli fazladır. İkinci olarak
Amerikan basınında Kürtlerin bağımsız bir devlet kurma talepleri vurgulanmış-
tır. İsyanın çıkışında etkisi olan dini sebepler üzerinde ise neredeyse hiç durul-
mamış olduğu tespit edilmiştir. Basına yansıyan diğer haberler isyanın gelişi-
mi ile ilgilidir. The Lima News Gazetesi’nin 25 Şubat 1925 tarihli haberinde is-
yana katılan Kürt aşiretlerinden yaklaşık 7.000 isyancı sayısının 30.000’i buldu-
ğu bildirilmektedir. Mustafa Kemal Paşa’nın isyan bölgesine askeri operasyon
düzenleneceğini açıkladığının da ifade edildiği yazıda, kar ve kötü hava koşul-
larının hükümetin operasyonunu zorlaştıracığı yorumu yapılmıştır²¹. Yine The
Tyrone Daily Herald Gazetesi de isyancı sayısının 30.000’e yükseldiğini bildirir-
ken hükümetin Trabzon’dan İstanbul’a kadar kuşatmaya karar verdiğini açıkla-
maktadır. Ayrıca hükümetin Diyarbakır’ın 25 km. ilerisine askeri operasyon dü-
zenleneceğini açıklaması da gazetede yer almıştır²². The New York Times ve Si-
oux City Gazeteleri’nin 26 Şubat 1925 tarihli haberlerinde isyancıların Kürtler
Harpur, Diyarbakır ve Dersim’i ele geçirdiklerini ve Abdülhamit’in oğullarından
Selim’in Kürdistan’ın kralı olduğunu ilan ettikleri bildirilmektedir. Ayrıca isyan
çıkınca, San Remo’da bulunan son padişah Vahideddin, bir Fransız gazetesine
verdiği demeçte memnuniyetini belirterek, isyancılara başarı dilemiş oldu-
ğu da hatırlatılarak, devrik Sultan Abdülhamit’in isyancıların yanında olduğu
iddia edilmiştir²³.

¹⁸ *Indiana Evening Gazette*, 9 Mart 1925, s. 5. Ayrıca bkz. *EK II*.

¹⁹ *Dakland Tribune*, 23 Kasım 1925, s. 6.

²⁰ *San Antonio Express*, 10 Haziran 1926, s. 3.

²¹ *The Lima News*, 25 Şubat 1925, s. 3.

²² *The Tyrone Daily Herald* 25 Şubat 1925, s. 2.

²³ *The New York Times*, 26 Şubat 1925, s. 2; *Sioux City*, 26 Şubat 1925, s. 3.

San Antonio Express Gazetesi'nin 27 Şubat 1925 tarihli haberinde Türkiye'nin ciddi bir isyan hareketi ile yüz yüze geldiği vurgulanarak, aksi takdirde Ankara hükümetinin bölgede sıkıyönetim ilan etmeyeceği savunulmuştur. Ayrıca iki milyon Kürtün, Türk yönetimini yıkmak için Suriye ve Irak sınırında yer alan üç vilayette harekete geçtiği bildirilmektedir. Diyarbakır'ın isyanın merkezi olduğu kaydedilen gazetede, Türklerin Diyarbakır'a büyük bir garnizon gönderdiği ancak komşu dağların isyancılara sığınak görevi gördüğü için hükümetin işinin zor olduğu yorumu yapılmıştır²⁴. Dakland Tribune Gazetesi'nin 10 Mart 1925 tarihli haberinde isyanın bastırılmamasının hükümet değişikliğine neden olduğu ve yeni hükümetin İsmet İnönü tarafından kurulduğu bildirilmektedir. Meclisin Takrir-i Sükun Kanunu'nu kabul ederek yeni hükümete olağanüstü hal yetkileri tanındığının da belirtildiği yazıda, isyanın bastırılması için ordunun kuvvetlendirildiği belirtilmektedir. Gazeteye göre, hükümetin büyük çoğunluğu iyi eğitilmiş ve donatılmış 150.000 subayı vardır. Eğer bu askerler bölgeye sevk edilirse isyan bastırılabilir²⁵. The Lima News Gazetesi'nin 30 Mart 1925 tarihli haberinde geniş çaplı bir askeri sevkıyatın ardından başlatılan bir bastırma harekâtıyla ayaklananların çoğunu teslim zorlandığı ve bazı aşiret reisleri ile birlikte Şeyh Said'in de ele geçirildiğini bildirmektedir. Ayrıca gazetede ayaklanmayı destekleyen Kürt Teali Cemiyeti reisi Seyit Abdülkadir ve 12 arkadaşı İstanbul'da tutuklanarak yargılanmak üzere Diyarbakır'a getirildikleri belirtilerek bir defa daha Kürtler başarısız oldu yorumu yapılmıştır.²⁶ 30 Haziran tarihli The New York Times Gazetesi'nde de Mayıs ayında Seyit Abdülkadir ve 5 arkadaşının idamından sonra 29 Haziran'da da Şeyh Said ve 47 ayaklanma yöneticisinin idam edildiği duyurulmuştur.²⁷ Amerikan gazetelerinde isyanın bastırılmaya başlandığı Mart ayının sonundan itibaren isyanla ilgili yorumsuz haberler iletilmekle yetinilmiştir. Nitekim isyanın bastırılması ve idam cezaları ile ilgili de haberler genellikle yorumsuz geçilmiştir.

Ağrı İsyancıları

Şeyh Sait İsyanı sonrasında 16 Mayıs 1926'da Yusuf Taşo ve çetesinin İran sınırını geçip Beyazid köylerinden hayvan çalarak Ağrı yaylalarına sığınması ile başlayan Ağrı İsyancıları 25 Eylül 1930 tarihine kadar devam etmiştir. Yusuf Taşo'nun sebebiyet verdiği ve Bro Haso Telli'nin elebaşılık yaptığı birinci Ağrı olayları 16-Mayıs-17 Haziran 1926 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. 16 Mayıs 1926'da Soğanlı, Kızılbaboşoğlu, Cilkanlı, Bilhanlı ve Cinganlı aşiretleri; Ağrı'daki Brosonlu İbrahim ve adamları ile birleşerek ayaklanmışlardır. İran'daki Yusuf Taşo ile beraber 1.000 kadar atlının İran sınırını geçip Brosonlu'nun yardımına gelmesi üzerine ayaklanma büyümüştür. Bunun üzerine başlatılan askeri hareket nedeniyle isyancılar İran'a kaçmıştır. Her ne kadar İran hükümetinden sınır-

²⁴ San Antonio Express, 27 Şubat 1925, s. 3.

²⁵ Dakland Tribune, 10 Mart 1925, s. 4.

²⁶ The Lima News, 30 Mart 1925, s. 2.

²⁷ The New York Times, 30 Haziran 1925, s. 3.

Gazi

Akademik
Bakış

103

Cilt 3 Sayı 6
Yaz 2010

da gerekli önlemleri alması ve geçişleri önlemesi istenmişse de İran el altından bu asilere destek vermiş, bu nedenle 13–20 Eylül tarihleri arasında ikinci Ağrı harekâtı düzenlenmiştir.²⁸

Bu gelişmelere rağmen, Ağrı İsyanları ancak Aralık 1926'dan sonra Amerikan basınına yansımaya başlamıştır. İlk haberler ilk isyan hareketi sonrasında uygulanan ölüm cezaları ile ilgilidir. The Lethbridge Herald Gazetesi'nde Cumhuriyete karşı isyan eden Kürtlerden 1.000 kişinin yakalandığı, daha sonra da İran'dan Kürtlerin gelmesinin yasaklandığı bildirilmektedir. Ayrıca isyanda Sovyet Ermenilerinin etkisi olduğu da kaydedilmektedir.²⁹ The New York Times Gazetesi'nin 30 Aralık 1926 tarihli haberinde de 8 isyancının asıldığı belirtilmiş ancak bunun isyanı tamamen ortadan kaldırmaya yetmeyeceği ve yeni isyan dalgalarının beklendiği yorumu yapılmıştır.³⁰ Nitekim Ağrı bölgesinde planlanmış olan asıl büyük ayaklanmayı desteklemek, devletin dikkatini çeşitli bölgelere çekmek suretiyle Ağrı'ya mümkün olduğu kadar az kuvvet gönderilmesine sebep olmak ve böylece Ağrı'da başlatılması düşünülen isyanı başarılı kılmak amacıyla Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bir takım ayaklanmalar, 1929 yılında patlak vermiştir. 22 Mayıs 1929 tarihinde başlayan Jilyan Aşireti Reisi Ali Resul'ün çıkardığı ayaklanma 3 Ağustos 1929 tarihinde bastırılmıştır. 14 Eylül 1929 tarihinde başlayan Tendürük olayları ise 27 Eylül 1929'da bastırılmış, İranlı aşiret reisi Şeyh Abdülkadir ve mahiyeti İran'a kaçmıştır³¹. İşte Amerikan basını bu isyan hareketi ile bu tarihten sonra ilgilenmeye başlamıştır.

Şeyh Said İsyanı'nda olduğu gibi Amerikan basını isyanın nasıl başladığından ziyade isyanın çıkış sebepleri üzerinde durmuştur. Hamilton Daily News Gazetesi'ne göre, Mustafa Kemal Paşa, bütün mezheplere karşı harekât başlatmıştır. Yazara göre, Menemen'de 27 Müslüman ve 1 Yahudi'nin asılması ve 300 kişinin Nakşibendî Dervişlerin hazırladığı komploda yer almaları nedeniyle tutuklanması bunun göstergesidir. Mustafa Kemal, bütün tekkeleri kapatmış, Konya'daki derviş tekkesini ise müzeye çevirmiştir. Buradaki avizeler ve Bektaşî kıyafetleri Ankara'daki ulusal müzede sergilenmek üzere Ankara'ya götürülmüştür. Gazi böylece Türkiye'yi modernize etme açısından bir zafer kazanmıştır. Ancak dervişler son derece fanatik ve cahil halkı kullanmışlardır. Menemen'den hemen sonra aynı dinsel sebeplerle Ağrı çevresinde yaşayan savaşçı Kürtler, dervişliğin kaldırılmasına karşı ayaklanmışlardır³². Yine San Antonio Express Gazetesi'nde de isyan, dini sebeplere ve laiklik yönünde gerçekleştirilen devrim hareketlerine bağlanmıştır. Gazeteye göre, dağlık bölgelerde ikamet eden inatçı Kürtler, Osmanlı düzene sıkı sıkıya bağlıdır. Bu Kürtlerin büyük

²⁸ *Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar (1924-1938)*, Genelkurmay Başkanlığı Yay., Ankara, 1972, s. 168-213; İsmet Bozdağ, *Kürt İsyanları*, Truva Yay., İstanbul, 2004, s. 75-83.

²⁹ *The Lethbridge Herald*, 23 Aralık 1926, s. 4.

³⁰ *The New York Times*, 30 Aralık 1926, s. 1.

³¹ *Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar (1924-1938)*, s. 249-270.

³² *Hamilton Daily News*, 15 Ağustos 1931, s. 3. Ayrıca bkz. *EK III*.

çoğunluğu Türk topraklarında, ancak bazı kabileler de Kuzey Batı İran ve Kuzey Irak'ta yaşamaktadır. Bu Kürtler fanatik şekilde "Ortodoks Muhammedanizm"e (Hanefi mezhebine) mensupturlar. Kesinlikle Mustafa Kemal tarafından başlatılan batılılaştırma hareketini reddetmektedirler. 6 yıl önce Ankara hükümeti tarafından halifelik kaldırılıp devletin laik olacağı açıklandığında buradaki Kürtler bir hayli kızmışlardır. Bu nedenle Kürt Kabileleri monarşiyi yeniden getirmek için ayaklanmışlardır. Bu isyanın öncüleri Sovyet Rusya ve İran'dan gelmişlerdir. Yazıya göre, Mustafa Kemal bu bölgeleri modernleştirmek, eski İslam kanunlarını değiştirerek Avrupa hukukunu getirmek istemektedir. Kürtler Mustafa Kemal'in yeniliklerini inançlarını ve aşiret yapıları için bir tehdit olarak görmüşler ve Ağrı dağı çevresinde yeni düzene başkaldırmışlardır³³. The Sunday Times Gazetesi de Mustafa Kemal'in kadınları da içine alan modern reformları Kürt aşiretleri tarafından isyanla karşılandığı yorumu yapılmaktadır³⁴. Ağrı İsyanlarını dini sebeplere bağlayan bir başka gazete de The Coshocton Tribune olmuştur. Bu gazetenin iddiasına göre, Mustafa Kemal Paşa'nın emriyle Türk hükümeti faşist çizgide yeniden şekillenmektedir. Yazar, bu değişimin karakterden ziyade şekilde olacağına inanmaktadır. Pek çok diğer ulusal devletlerin siyasi tarihlerinde görüldüğü gibi, monarşi kişisel diktatörlükle yerinden edilmiştir. Mustafa Kemal, karşıt görüşlü partileri en az Abdülhamit kadar sert şekilde bastırmıştır. Gerçekleştirilen devrimden sonra da Avrupa'nın hasta adamı yerini gelişmekte olan genç Cumhuriyete bırakmıştır. Bu bağlamda din ve devletin birbirinden ayrılması başarıyla gerçekleştirilmiştir. Ancak bu trajedisiz gerçekleşmemiştir. Yazar bu görüşünü desteklemek için Menemen hadisesinden bahsederek, burada 28 kişinin idam edildiğini vurgulamaktadır. Yazara göre, Kemalist rejimin isyanlarla başı derttedir. Kürt isyanının çıkış sebebi de devrime olan tepkidir. Türkiye sağladığı gelişim hamlelerine rağmen, tepkiler nedeniyle istediği modernizme asla ulaşamayacaktır³⁵.

The Billings Gazette'de 27 Ocak 1929 tarihinde Hindistan'daki eski Amerikan Ticaret Komisyonu üyesi Charles C. Batchelder tarafından kaleme alınan yazıya göre ise isyanın sebebi Birinci Dünya Savaşı sonunda Türkiye'ye imzalatılan Sevr'in gerçekleşmemesidir. Batchelder'e göre, kendilerini ihanete uğramış hisseden Müslümanlar Mezopotamya'da, Suriye'de ve Türkiye'ye karşı savaşmaktadır. Çünkü Mustafa Kemal Paşa fesi kaldırmış ve kadınların peçesini açmıştır. Özellikle Kürtler, Mustafa Kemal'in programından ve sert önlemlerinden son derece rahatsızdır, isyanın sebebi de budur³⁶. The Lethbridge Herald Gazetesi de Charles C. Batchelder'in görüşlerini paylaşmaktadır. Gazeteye göre, Müslüman Kürtler, Osmanlı İmparatorluğu döneminde imzalanan Sevr Antlaşması ile özerk bir yapı kazanmışlardı. Ancak bu gerçekleşmemiştir. O zamandan beri Türklerle Kürtler çatışma halindedirler³⁷.

³³ *San Antonio Express*, 16 Ağustos 1930, s. 1.

³⁴ *The Sunday Times*, 21 Eylül 1930, s. 2.

³⁵ *The Coshocton Tribune*, 7 Nisan 1931, s. 6.

³⁶ *The Billings Gazette*, 27 Ocak 1929, s. 8. Ayrıca bkz. *EK IV*.

³⁷ *The Lethbridge Herald*, 12 Temmuz 1930, s. 2.

Gazi

Akademik
Bakış

105

Cilt 3 Sayı 6
Yaz 2010

Syracuse Herald Gazetesi de isyanın sebebi Kürtçülük hareketidir. Şeyh Said asıldıktan sonra kuvvetli bir askeri güç ile bölgede sıkıyönetim uygulanmıştır. Daha sonra bölgeyi imar etmek için yollar yapılmış, Kürt ulusçuluğuna karşı propaganda yapmak üzere Kürt bölgelerine Türk öğretmenler gönderilmiştir. Böylece Ankara hükümeti bölge halkını aşiret liderlerinin etkisinden kurtarmaya çalışmıştır. Ancak bu çalışmalar Kürtçülüğü ortadan kaldırmaya yetmemiş ve Kürtler yeni bir isyan hazırlığına girişmişlerdir³⁸.

The Helena Daily Independent Gazetesi de benzer görüşü paylaşmaktadır. Buna göre, bölgede yaşayan bir buçuk milyon Kürt, haritayı değiştirerek bugünkü Türk, İran, Irak topraklarında devlet kurmak istemektedir. Muhtemelen bu Kürtlerin yarısından fazlası Türkiye'nin doğu bölgesinde faaliyet göstermektedir. Bu bölgenin sınırları Ermenistan, İran, Irak ve Suriye'ye dayanmaktadır. Kürtler, Asya'da yaşayan diğer kabileler gibi Başkan Wilson'un yayınladığı ilkelerle umutlanmışlardır. Kürtler hala bu umudun peşinden koşmaktadır³⁹.

The Havre Daily News Gazetesi'ne göre ise isyanın çıkış sebebi, Türk hükümetinin beş sene önce Şeyh Salahaddin'in oğlu Şeyh Said'i idam ettirmesidir⁴⁰. Yine San Antonio Express Gazetesi'ne göre de, Kürt aşiretleri Türk hükümetinin Şeyh Said İsyanı'nı bastırmasından sonra uyanmıştır. Bu gazetede Türk basınında çıkan isyanla ilgili yorumlara da değinilmiştir. Buna göre, Türk gazeteleri Sultan Abdülhamit'i suçlamaktadır. Abdülhamit, bölgedeki fanatik dindar olan aşiret liderlerine ve şeyhlere sınırsız güç vermiştir. Bu nedenle aşiretler Abdülhamit'ten sonra otoriteye hiçbir zaman dinlememişlerdir. İsyanın sebebi de Kürtlerin özerk yapılarını korunması isteğidir. Ayrıca Türk gazetelerinde İran'a karşı bir tepkinin de oluştuğunun belirtildiği yazıda, örnek olarak da Vakit Gazetesi'nde "Bu aşiretlerin silahlanmasında İran'ın hiçbir ilgisi olmaması ifadesine gülüyoruz." manşetli yazıya dikkat çekilmiştir⁴¹. Yine Kingsport ve The Sunday Avalanche-Journal Gazeteleri de Türk gazetelerinde isyanla ilgili çıkan haberlere dikkat çekmektedir. Türk gazetelerinin isyanı Şeyh Said'in idamına bağladıklarına değinilmektedir. Bu görüş bu gazeteler tarafından da benimsenmiş gibidir. Şeyh Said ve 9 yardımcısının bağımsız Kürdistan kurma teşebbüsleri nedeniyle asıldıkları belirtilen yazıda, yeni isyanın sebebi de bir önceki ile tamamen aynıdır. Ayrıca isyanda yer alanların pek çoğu Anadolu Kürtleri ile akrabalık bağı bulunan İran Kürtleri olduğuna da dikkat çekilerek, Türk hükümetinin bu Kürtleri teşkilatlandırdığı için İran'ı suçladığına ve bugün Tahrana bir nota gönderildiğine değinilmiştir. Gazeteler ayrıca isyancıların silahları Sovyet Ermenilerinden edindikleri ve Sovyet ve Ermeni askerlerinin bu isyana öncülük ettikleri ve para harcadıkları görüşüne de katılmaktadır⁴².

³⁸ *Syracuse Herald*, 6 Temmuz 1930, s. 9.

³⁹ *The Helena Daily Independent*, 31 Mayıs 1932, s. 4.

⁴⁰ *The Havre Daily News*, 7 Temmuz 1930, s. 6.

⁴¹ *San Antonio Express*, 7 Temmuz 1930, s. 3.

⁴² *Kingsport*, 6 Temmuz 1930, s. 4; *The Sunday Avalanche-Journal*, 6 Temmuz 1930, s. 11.

The Sun Heral, ve The Ironwood Times Gazeteleri'nin 29 Ağustos 1930 tarihli haberlerine göre, Kürtler kötü koşullarda bir odalı evlerde yaşayan, sayısı dört olan karılarını İslam hukukuna göre satın alan, fanatik dindar, bir hayli medeniyetten uzak, savaşçı bir topluluktur. Türk-İran sınırları yakınındaki Ağrı dağında ayaklanan ve çok sayıda Türk askeri tarafından operasyon düzenlenen Kürtler, Türkler Asya'da hâkimiyet kurduğundan beri düzenli olarak savaşmaktadır. Özgürlükçü dağ insanı olan Kürtler üzerinde Türkler hiçbir zaman hâkimiyet kuramamıştır. Bu gazetelere göre isyanın sebebi de budur⁴³. Fairbanks, The Centralia Washington Daily Chronicle Gazetelerinde de aynı görüş savunulmaktadır. Buna göre, Osmanlı hanedanının Kürtlere liderlik etme isteği Şeyh Said İsyanı'nda anlaşılmıştır. Mevcut isyanın da amacı, Sultan Abdülhamit'in oğlu Selim'in liderliğinde bağımsız bir Kürdistan kurmaktır⁴⁴.

Amerikan basınında, Ağrı isyanlarının gelişimi konusu ise, isyan sebepleri kadar ayrıntılı değerlendirilmemiştir. İsyana ilgili haberlerin yüzeyselliği yanında yer alan haberin hangi isyan dalgasına ait olduğunu anlama konusunda sıkıntı yaratmaktadır. İsyanın gelişimi ile ilgili ise ilk habere 30 Nisan 1930 tarihli Appleton Post ve Mason City Globe'da rastlanmaktadır. Burada yazarın ünlü İngiliz Asya araştırmacısı olarak tanımladığı Albay Lawrence'ın İran ve Irak arasındaki Türk sınırına yakın Ravanduz'da bulunduğu bildirilmektedir. Albay Lawrence'ın bu bölgede olmasının Türk gazetelerinde spekülasyonlara neden olduğuna değinilen yazıda, Türk basınında konu ile ilgili "Acaba İran'da mı yoksa Türkiye'de mi isyan planlıyor?" şeklinde korkulu manşetler attığı kaydedilmektedir⁴⁵.

Nitekim bu haberden kısa bir süre sonra, 22 Mayıs 1929 tarihinde, Jilyan Aşireti Reisi Ali Resul tarafından bir isyan başlatılmıştır⁴⁶. Kingsport ve The Sunday Avalanche-Journal Gazeteleri'nin 6 Temmuz 1930 tarihli haberlerinde, Ağrı dağlık arazisine Türk hükümeti tarafından operasyon düzenlendiği kaydedilmektedir. Ancak bu gazetelerin ortak görüşü, aşiretlerin dağdaki mağaralarda saklanabilmesinin Türk ordunun işini zorlaştırdığı yönündedir. Ayrıca, hükümetin Jilyan Kürtlerini Ağrı'ya girmesini engellemek için önce piyadelerini kullandığı ancak daha sonra uçaklarla dağ etekleri bombalamaya başladığı bildirilmektedir⁴⁷. The Havre Daily News Gazetesi'nin 7 Temmuz 1930 tarihli haberinde de Ağrı'daki Kürt isyanının gittikçe büyüdüğü bildirilmektedir. Aynı haberde isyana katılmak için 15.000'i silahlı 30.000 Kürtün Doğu Türkistan'dan Anadolu'ya geçtiği ifade edilmektedir. Gazeteye göre, bu isyancılara karşı Türk hükümeti piyade baskınlarının yanı sıra uçaklarla da dağdaki isyancıların saklandığı mağaraları da bombalamaktadır⁴⁸.

⁴³ The Sun Heral, 27 Ağustos 1930, s. 5; The Ironwood Times, 29 Ağustos 1930, s. 2. Ayrıca bkz. EK V.

⁴⁴ Fairbanks, 9 Mart 1931, s. 2; The Centralia Washington Daily Chronicle, 26 Mart 1931, s.6.

⁴⁵ Appleton Post, 30 Nisan 1930, s. 24; Mason City Globe Gazette, 30 Nisan 1930, s. 10.

⁴⁶ Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar (1924-1938), s. 168-213.

⁴⁷ Kingsport, 6 Temmuz 1930, s. 4; The Sunday Avalanche-Journal, 6 Temmuz 1930, s. 11.

⁴⁸ The Havre Daily News, 7 Temmuz 1930, s. 6.

San Antonio Express Gazetesi'nde ise, Türk hükümetinin isyancıları Ağrı'da sıkıştırdığı bildirilmektedir. İsyancı kabileler ölümle yüz yüze gelmiştir. Bir taraftan Türk uçakları bombardıman ederken, diğer yandan ulusal ordunun sıkıştırması ile isyancıların İran'a kaçması imkânsız hale gelmiştir. Türk hükümetinin dün Tahran'a bir nota göndererek Kürt aşiretlerine İran'ın yataklık etmesini kınandığının da belirtildiği yazıda, Türkiye'nin düzenlediği operasyonun (İran topraklarına geçişi) sadece Türk topraklarında huzuru sağlamak olduğunu iddia ettiği ancak sınırın bozukluğu düşünülünce Türk hükümetinin sınırı değiştirmek istediği aşikârdır denilmektedir⁴⁹. The Morning Herald Gazetesi'nde de Kürt isyancıların "Ermeni bölgesi" olan Erzurum'a kaçtıkları ancak burada da Türk uçakları tarafından bombalandıkları ve bu bombardıman uçaklarından birinin isyancılar tarafından düşürüldüğü iddia edilmektedir⁵⁰. The New York Times Gazetesi ise, Türk ordusunun başarılı olduğu ve isyancıları kısırdığı yönündeki haberlerinin aksine, Kürtlerle Türkler arasındaki çarpışmanın iki haftadır aynı şekilde devam ettiğini iddia etmektedir. Gazetenin yorumuna göre, iki taraf da kesin zafer kazanmamasına rağmen Türkler isyanı bastırdıklarını iddia etmektedir⁵¹.

The Sun Heral, ve The Ironwood Times Gazeteleri'nin 29 Ağustos 1930 tarihli haberlerine göre, 3 Ağustos 1929 tarihinde bastırılmıştır. Ayrıca yazıda, Kürtlerin yaşadıkları coğrafi koşullardan yararlanarak, daima savaşırken gerilla taktiği uygulamaları nedeniyle her ne kadar 1925 ve 1929'da Kürt isyanları bastırıldıysa da yeni isyanlar kapıda olduğuna dikkat çekilmiştir⁵². Gazetede de vurgulandığı gibi 14 Eylül 1929 tarihinde Tendürük olayları başlamıştır⁵³. Amerikan gazetelerinde bu olayların gelişimi ile ilgili değil de isyanın bastırılması ile ilgili bilgilere yer verildiği dikkat çekmektedir. The Sunday Times Gazetesi'nde Tendürük olayları esnasında Kürt aşiret mensuplarından yüzlercesinin öldürüldüğü, 200 köyün yakıldığı ve Türkiye'nin bu eylemde İran'ı da hedef aldığı iddia edilmektedir⁵⁴. The Centralia Washington, Daily Chronicle ve Appleton Post-Crescent Gazeteleri'nde de Türkiye'deki son isyan hareketinin merkezinin Süleymaniye olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca Irak'taki Şeyh Barzani'nin Molla Hüseyin Şerif idaresinde 500 kişilik bir grubu Irak sınırını aşarak Şat Dağı'na⁵⁵ sevk etmiştir. Ankara hükümeti burada harekât başlatmış, Molla Hüseyin Şerif çetesi tekrar Irak'a sığınmak zorunda kalmıştır. Ayrıca Appleton Post-Crescent Gazetesi, son isyanın da bastırıldığını ve isyancı liderleri-

⁴⁹ San Antonio Express, 7 Temmuz 1930, s. 1.

⁵⁰ The Morning Herald, 17 Temmuz 1930, s. 4.

⁵¹ The New York Times, 27 Temmuz 1930 s. 17.

⁵² The Sun Heral, 27 Ağustos 1930, s. 5; The Ironwood Times, 29 Ağustos 1930, s. 2.

⁵³ Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar (1924-1938), s. 249-270.

⁵⁴ The Sunday Times, 21 Eylül 1930, s. 3.

⁵⁵ Şat Dağı, Hakkari'nin Yüksekova ilçesi kırsalında, Irak sınırına yakın olan Oramar'ın 15 km. doğusundadır.

nin ise İran'a kaçtığıını kaydetmektedir⁵⁶. Fairbanks, The Centralia Washington Daily Chronicle ve Appleton Post-Crescent Gazetelerinde ise Mustafa Kemal Paşa'nın isyan sona erdikten sonra kışının ortasında iki ay süren bir yurt gezisine çıktığına dikkat çekilmektedir. Bu denetim gezide Mustafa Kemal'in özellikle rahatsızlık olan isyan bölgeleri ziyaret ettiğinin altı çizilmiştir. Gazeteler tarafından Mustafa Kemal Paşa, gezi esnasında yaptığı konuşmalarında bugünden değil geçmişten bahsettiği ve isyanların devrime karşı bir tepki olduğundan dahi bahsettirmedeği için eleştirilmektedir. Gezi ile Mustafa Kemal ulusal cepheye katılım sağlamaya çalışmıştır. Ancak gazeteler, bunun sağlanamadığı ve özellikle isyan bölgelerinde Amerikancılığın filizlendiği fikrinde birleşmektedir. Ayrıca bu gazetelerde, Mustafa Kemal'in doğu ve batı Türkiye'de yaptığı denetim gezisinden sonra eski saltanatın yıkıntıları arasında kalmış huzursuz güney ve doğu bölgelerini geliştirmeye bütün dikkatini vermiş olduğunu ve bu bölgelerin imar edileceğine de dikkat çekilmektedir⁵⁷.

Ağrı İsyancıları ile ilgili son haberler ise isyancılara verilen cezalarla ilgilidir. The San Antonio Light Gazetesi'nde Cumhuriyet Savcısı tarafından isyancılarından 150'si için idam cezası istendiği ve Adana'daki mahkeme tarafından da bu cezanın onandığı bildirmektedir⁵⁸. The Helena Daily Independent Gazetesi'nde de iki yıl önce meydana gelen Ağrı İsyancıları nedeniyle 500 kişinin yargılandığı ve 34 Kürtün asıldığı haberi verilmektedir. Türk sultanlar tarafından Kürtleri daima baskı altında tutulduğu ve Mustafa Kemal rejiminde bu durumun aynen devam ettiği da gazetenin iddiaları arasındadır⁵⁹.

Dersim İsyanı

Ağrı İsyancılarının bastırılmasından sonra Türk hükümeti Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerini imar etmek için çalışmalara başlamıştır. Ancak bölgedeki çalışmaların kendi otoritelerini sarsacağından endişelenen aşiret reisleri, yeni bir isyan hazırlığına girişmişlerdir⁶⁰. Dersim İsyanı, Şeyh Hasan aşiretine mensup olan Abasan Aşireti reisi Seyit Rıza önderliğinde, askere gitmek ve vergi vermek istemeyen diğer aşiretlerce de desteklenen bir grup tarafından 20-21 Mart 1937 gecesi Harçık köprüsünün yıkılması, köprüyle Kahnut Bucağı arasındaki telefon hattının kesilmesi ve bölge askeriyesine düzenlenen saldırı ile başlamıştır⁶¹. Köprü yıkıldıktan sonra bölgedeki 9. Seyyar Jandarma Taburu'na da 26 Nisan'da baskın düzenlenmiş, birçok askeri birlik basılarak askerler öldürülmüştür. İsyancılar, Şeyh Hasan aşiretine mensup olan Abasan Aşireti reisi

⁵⁶ *The Centralia Washington*, 25 Eylül 1930, s. 1; *Daily Chronicle*, 25 Eylül 1930, s. 2; *Appleton Post-Crescent*, 30 Eylül 1930, s. 4.

⁵⁷ *Fairbanks*, 9 Mart 1931, s. 3; *The Centralia Washington Daily Chronicle*, 26 Mart 1931, s. 10; *Appleton Post-Crescent*, 18 Nisan 1931, s. 11. Ayrıca bkz. *EK VI*.

⁵⁸ *The San Antonio Light*, 9 Mayıs 1932, s.1.

⁵⁹ *The Independent*, 31 Mayıs 1932, s. 2.

⁶⁰ Şimşir, *a.g.e.*, s. 391.

⁶¹ Akgül, *a.g.e.*, s. 123-128.

Görüş

Akademik
Bakış

109

Cilt 3 Sayı 6
Yaz 2010

Seyit Rıza önderliğinde, askere gitmek ve vergi vermek istemeyen diğer aşiretlerce de desteklenenince yaklaşık 6.000 kişilik bir grup isyancılara katılmıştır⁶².

Amerikan basınının diğer iki isyan hareketinde olduğu gibi bu isyan hareketinin başlangıç şekli değil de çıkış sebepleri üzerinde durmuştur. The New York Times Gazetesi, çıkan Dersim İsyanı'nı Türkiye ile Suriye'nin mandater devleti Fransa arasında İskenderiye Sancağı nedeniyle ortaya çıkan anlaşmazlığa bağlamaktadır. Gazetede Doğu bölgesinde yaşayan huzursuzlukta da Fransa'nın etkisi olabileceği yorumu yapılmıştır⁶³. Fairbanks Gazetesi'nde ise öncelikle bölge halkı hakkında kısaca bilgi verilmektedir. Buna göre, Dersim açıkça kültürel olarak Kürdistan'ın parçasıdır. Bu bölgenin 1930'ların ortalarında nüfusu 65.000–70.000 civarında idi. Burada yaşayan Kürt aşiretlerin bir kısmı mükemmel Kürtçe konuşmakta olup, çoğunluğun kullandığı dil Zaza'dır. Bu bölgede yaşayan halkın tamamı Alevi mezhebine mensuptur. Ancak gazeteye göre, ülkede başka bölgelerde de alevi bulunmaktadır ancak Dersim halkı dini inanışları bakımından bir hayli faklıdır ve bu özelliği ile diğer Alevilerden ayrılırlar. Aynı şekilde ülkede diğer Kürtlerin çoğunluğu ise Sünni mezhebe mensuptur. Bu açıdan da diğer Kürtlerden de farklıdırlar. Yazara göre, 1930'ların ortasına kadar Dersim, merkezi otorite tarafından kontrol altına alınamamıştır. Dersim'deki aşiretler kendi geleneksel aşiret yasalarını tanımayan hiçbir devlet otoritesine itaat etmemiştir. Aşiret reislerinin halk üzerinde çok ciddi bir etkisi vardır. Ayrıca bu aşiret reisleri ekonomik olarak halkı istismar etmektedir. Çoğu aşiret reisi bölgeye atanan hükümet yetkilileri ile ikili temaslar kurarak güçlerini daha da artırma yoluna gitmişlerdir. Geleneksel olarak vergi ödeme-yi daima reddetmişlerdir. 1935'den sonra hiçbir Dersimli genç Türk ordusunda yer almamıştır. Kan davası nedeniyle aşiretler arasında daimi bir çatışma mevcuttur. Aşiret mensupları komşularına baskın yapmak için silah taşırlar. Kürtçülük aşiretler tarafından kamçılanır aileler tarafından çocuklar bu şekilde yetiştirilir. 1936'da hükümet tarafından bölge imar edilmeye çalışılmıştır. Yollar, köprüler ve okullar yapılmıştır. Ancak aşiret reisleri bu imar çalışmalarını nedeniyle eski güçlerini yitirdiklerini fark etmişlerdir. Bu nedenle Seyyid Rıza önderliğinde 5 kabile modernleşme programına karşı çıkmıştır⁶⁴. Görüleceği gibi gazeteye göre, isyanın çıkış sebebi bölgenin feodal yapısını devam ettirmektir. El Paso Herald-Post Gazetesi de Fairbanks Gazetesi ile aynı fikirdedir. Özellikle bu gazetede hükümetin zorunlu eğitim uygulamasına bölge halkının karşı çıktığı vurgulanmaktadır. Ayrıca gazetede 5000'den fazla aşiret mensubu devrim karşıtı Dersim isyancılarının öldürüldüğünün devlet tarafından açıklandığı bildirilmektedir. Yine gazetenin haberine göre, 25.000 Türk askeri Kürt isyanını bastırmak için kullanılmıştır⁶⁵. Oakland Tribune Gazetesi de El Paso Herald-

⁶² Cumhuriyet Ansiklopedisi 1923-2000, Cilt 1 (1923-1940), Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2006, s. 277.

⁶³ The New York Times, 8 Nisan 1937, s. 5.

⁶⁴ Fairbanks, 9 Mayıs 1937, s. 3.

⁶⁵ El Paso Herald-Post, 16 Haziran 1937, s. 12. Ayrıca bkz. EK VII.

Görüş

Akademik
Bakış

110

Cilt 3 Sayı 6
Yaz 2010

Post Gazetesi ile benzer bilgileri verirken Habib Kıjo ve oğlunun hala yakalanamadığını kaydetmektedir⁶⁶.

Basında yer alan diğer bilgiler, Genelkurmay'ın emri ile 3 Mayıs 1937'de Türk Hava Kuvvetleri'ne mensup uçaklarla Keçişeken köyünün bombalanması ile başlatılan askeri harekât ile ilgilidir. The New York Times Gazetesi'nde Dersim'e düzenlenen operasyonda gönüllü pilot olarak Atatürk'ün manevi kızı Sabiha Gökçen'in görev aldığına dikkat çekilmektedir. Ayrıca gazetede 30.000 Türk askerinin Dersim'e gönderildiği ve isyanın bastırılmaya başlandığı belirtilmektedir. Gazete, hükümetin bu operasyonun Dersim'den alınan bilgilere göre, tarihteki en gizli askeri operasyonlardan biri olduğunu savunmaktadır. Bu nedenle de ancak 30.000 Türk askeri ve uçak filoları ile isyanı bastırmak için harekâta başladığında, isyanla ilgili bilgilerin devlet tarafından basına açıklanması ile bilgi edinilebildiği belirtilmektedir⁶⁷.

Gazetelerdeki diğer haberler ise, isyan sonrasında verilen cezalarla ilgilidir. Bilindiği üzere, İsyanın elebaşlarından Roznaklı Kamer, Demenanlı Cebraile, Yusufhanlı Ağdatlı Kamer, Kureyşanlı Hasso Seydo yakalanmıştır. Ayaklanmanın lideri Seyit Rıza da 12 Eylül'de teslim olmuştur. İsyancıardan Seyit Rıza, Refik Hüseyin (Seydo Hasso), Yusufhan aşireti reisi Kamer'in oğlu Fındık, Dedeman aşireti reisi Cebraile'in oğlu Hasan ve Mirza oğlu Ali'nin oğlu Ali idam cezasına çarptırılırken, 33 kişi ağır hapis cezasına çarptırılmıştır. 14 kişi de beaer etmiştir⁶⁸.

14 Eylül 1937 tarihli The New York Gazetesi'nde Türk hükümeti tarafından sonlandırılana kadar halk tarafından hiçbir bilgi edinilemeyen Dersim İsyanı sonunda Kürt isyancıların teslim olduğu ve Seyyid Rıza'nın ise tutuklanarak Erzincan'da isyanın elebaşı olarak yargılandığı bildirilmektedir⁶⁹. The Kingston Daily Freeman ve The Paris News Gazeteleri'nde de 80 yaşındaki Kürt lider Şeyh Seyyid Rıza ve iki oğlunun geçen bahar çıkan isyan nedeniyle idam edildiği bildirilmektedir⁷⁰. Her iki gazetede de Türk hükümeti çok sert şekilde isyanı bastırdığı için eleştirilmektedir.

Amerikan basınında diğer iki isyan hareketi ile ilgili çıkan haber sayısı ile Dersim İsyanı ile ilgili çıkan haber sayısı karşılaştırıldığında, Dersim'le ilgili son derece az haberin basına yansıdığı görülmektedir. Amerikan basını isyanla ilgili yeterince bilgi edinemediği için Türk hükümetini suçlamaktadır. Özellikle The New York Gazetesi'nde isyanla ilgili haberlerin devlet eliyle isyan bastırılmaya başlandığı tarihten sonra basına aksettirildiği iddia edilmektedir.

⁶⁶ *Oakland Tribune*, 17 Haziran 1937, s. 2.

⁶⁷ *The New York Times*, 17 Haziran 1937, s. 12.

⁶⁸ Şimşir, *a.g.e.*, s. 411-412.

⁶⁹ *The New York Times*, 14 Eylül 1937, s. 10.

⁷⁰ *The Kingston Daily Freeman*, 15 Kasım 1937, s. 5; *The Paris News*, 15 Kasım 1937, s. 10.

Gazi

Akademik
Bakış

111

Cilt 3 Sayı 6
Yaz 2010

Sonuç

Amerikan basını isyanlarla yakından ilgilenmiş, isyanların gidişatını çok kısa süreli gecikmelerle kendi kamuoylarına aksettirmişlerdir. Amerikan basınında isyanlarla ilgili haberler gazetelerin dış politika sayfalarında yer almakla birlikte, neredeyse tüm bir sayfa ayrılarak, olaya ışık tutmaya çalışılmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin politik duruşunu gazetelere de yansımıştır. Bu nedenle isyanlarla ilgili haberler son derece yanlış şekilde aksettirilmiştir. Örneğin kullanılan terminoloji son derece dikkat çekicidir. Doğu Anadolu bölgesinden bahsedilirken Ermenistan, Güneydoğu Anadolu bölgesinden bahsedilirken ise Kürdistan tabirleri kullanılmıştır. Aynı şekilde Türk Devrimi reform hareketi olarak nitelendirilirken, Mustafa Kemal Atatürk için ise diktatör sıfatı ısrarla kullanılmıştır.

Amerikan basınının isyanlarla bu kadar yanından ilgilenmesinin muhtemel sebebi, isyanları hem siyasi Kürtçülük hem de Türk Devrimi'ne tepki olarak algılamalarından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte her üç isyanla ilgili Amerikan basını tarafından yapılan yorumlarda her iki etken de zikredilirken, isyandan isyana kimi farklılık da görülmektedir. Şeyh Said İsyanı'nın çıkış sebebi daha çok Musul Meselesi nedeniyle İngiltere ile ilişkilendirilirken, Halifeliğin kaldırılması dolayısıyla Türk devrimine halkın tepkisi de sıklıkla dile getirilmiştir. Ağrı İsyanları ise doğrudan Türk Devrimleri'ne karşı halk tarafından geliştirilen tepki ile ilişkilendirilmiş ve özellikle kadınlarla ilgili gerçekleştirilen devrim hareketlerinin bu isyanda itici güç olduğu düşüncesi aksettirilmiştir. Ayrıca Türkiye ile sınır problemleri nedeniyle İran'ın ve Türkiye'nin Batı'ya yaklaşması nedeniyle de Sovyet Rusya'nın isyanla ilgisi olabileceği yorumu yapılmıştır.

Dersim İsyanı ise daha çok siyasi Kürtçülükle ilişkilendirilmektedir. Bu konuda Amerikan basını Kürt isyancıları bağımsızlık mücadelesi veren birer kahraman olarak göstermekten çekinmemiştir. Hatta basın, Başkan Wilson'un prensipleri kabul edilseydi bölgeye barış olacağı iddiasında dahi bulunmaktadır. Ayrıca bölge halkının feodal yapısını devam ettirmek arzusunda olduğu da sıklıkla vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra Fransa, Türkiye ile aralarında olan İskenderiye Sancağı meselesi nedeniyle bu isyan hareketi ile ilişkilendirilmiştir. Diğer iki isyanla ilgili çıkan haber sayısı ile Dersim İsyanı ile ilgili haber sayısı karşılaştırıldığında, son isyanla ilgili son derece az haber yapıldığı görülmektedir. Amerikan basını bunun sebebinin Türk hükümeti tarafından bölgeye gizli bir operasyon düzenlendiği ve isyanla ilgili bilgilerin ise devlet tarafından basına yansıtılan haberlerle sınırlandırıldığı şeklinde açıklamaktadır. İsyanlarla ilgili ile Amerikan basınının genel kanaati ise, her ne kadar Türk hükümeti tara-

Görüş

fından zikredilen isyanlar bastırılmışsa da, yeni isyanlar çıkmaya devam edeceği yönündedir.

Türk Devrim hareketinin değeri, doğruluğu ve kalıcılığı konusundaki görüşler pek iç açıcı değildir. Amerikan basını konuya şüpheli bir yaklaşım geliştirmiştir. Halktan gelen tepkiler nedeniyle ki Amerikan basını sadece isyanlara değil Menemen hadisesine de dikkat çekmektedir, devrimin başarılı olmayacağı basında hâkimdir. Bununla birlikte, Modernleşme ve gerçekleştirilen kalkınma hamleleri konusunda Türk Devrimi'ne karşı olumlu bir yaklaşım olduğunu söylemek mümkündür. Daha öz bir ifadeyle Amerikan basınına göre, Türk Devrimi doğrudur ancak halk tepkisi nedeniyle kalıcı olamayacaktır.

Türk hükümetinin ise sert bir şekilde eleştirildiği görülmektedir. Bu eleştirilerin odak noktası ise Atatürk ve Türk hükümetinin isyan hareketini bastırmakta kullandığı sert önlemler olmuştur ve pek çok yayın organı tarafından oldukça sert ve acımasız bulunmuştur. Atatürk ve Türk hükümetinin eleştirildiği bir diğer nokta ise, hükümet tarafından takip edilen merkezi otoriteyi güçlendirme ve devrimlerin kabulünü sağlamak amacıyla uyguladığı prosedür olmuştur.

Kaynaklar

Kitap ve Makaleler

- AKGÜL Suat, *Yakın Tarihimizde Dersim İsyancıları ve Gerçekler*, Boğaziçi Yayını, 1992.
- AYBARS Ergun, *Yakın Tarihimizde Anadolu Ayaklanmaları*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul, 1988.
- CEMAL Behçet, *Şeyh Said İsyanı*, İstanbul, 1955.
- BOZDAĞ İsmet, *Kürt İsyancıları*, Truva Yayını, İstanbul, 2004.
- Cumhuriyet Ansiklopedisi 1923-2000*, Cilt I, YKY, İstanbul, 2006.
- ÇAY Abdülhaluk Mehmet, *Her Yönüyle Kürt Dosyası*, Ankara, 1996.
- GÜRSEL İbrahim Ethem, *Kürtçülük Gerçeği*, Ankara, 1977.
- İNÖNÜ İsmet, *Hatıralar*, Bilgi Yayını, Ankara, 2006, s. 461.
- KALAFAT Yaşar, *Şark Meselesi Işığında Şeyh Said Olayı, Karakteri, Dönemindeki İç ve Dış Olaylar*, Ankara, 1992.; *Bir Ayaklanmanın Anatomisi Şeyh Said*, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayını, Ankara, 2003.
- KARABEKİR Kazım, *Kürt Meselesi*, Emre Yayını, İstanbul, 2004.
- KAYMAZ İhsan Şerif, "Emperyalizmin Kürt Kartı", *Akademik Bakış*, C. I, Sayı: 1 (Kış 2007), s. 155-192.
- ÖRGEEVREN Ahmet Süreyya, *Şeyh Said İsyanı ve Şark İstiklal Mahkemesi*, Temel Yayınları, İstanbul, 2002.
- SARIKOYUNCU DEĞERLİ, "Ağrı İsyancılarında Yabancı Parmağı (1926-1930)", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 18 (Aralık 2008), s. 107-120.
- ŞİMŞİR Bilal N., *Kürtçülük II (1924-1999)*, Bilgi Yayını, İstanbul, 2009.

Görüş

Akademik
Bakış

113

Cilt 3 Sayı 6
Yaz 2010

Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar (1924-1938),
Genelkurmay Başkanlığı Yayını, Ankara, 1997.

Gazeteler

Dakland Tribune, 23 Kasım 1925, 10 Mart 1925
El Paso Herald-Post, 16 Haziran 1937
Fairbanks, 9 Mart 1931, 9 Mart 1931, 9 Mayıs 1937
Hamilton Daily News, 15 Ağustos 1931
Indiana Evening Gazette, 9 Mart 1925
Kingsport, 6 Temmuz 1930, 6 Temmuz 1930
Mason City Globe Gazette, 30 Nisan 1930
Oakland Tribune, 17 Haziran 1937
San Antonio Express, 27 Şubat 1925, 10 Haziran 1926, 16 Ağustos 1930, 7 Temmuz 1930, 7 Temmuz 1930
Sioux City, 26 Şubat 1925
Syracuse Herald, 6 Temmuz 1930
The Appleton Post-Crescent, 30 Nisan 1930, 30 Eylül 1930, 18 Nisan 1931
The Billings Gazette, 27 Ocak 1929
The Centralia Washington Daily Chronicle, 26 Mart 1931, 25 Eylül 1930, 26 Mart 1931
The Coshocton Tribune, 7 Nisan 1931
The Havre Daily News, 7 Temmuz 1930, 7 Temmuz 1930
The Helena Daily Independent, 31 Mayıs 1932
The Independent, 31 Mayıs 1932
The Ironwood Times, 29 Ağustos 1930, 29 Ağustos 1930
The Kingston Daily Freeman, 15 Kasım 1937
The Lethbridge Herald, 23 Aralık 1926, 12 Temmuz 1930
The Lima News, 25 Şubat 1925, 30 Mart 1925
The Morning Herald, 17 Temmuz 1930
The New York Times, 26 Şubat 1925, 30 Haziran 1925, 30 Aralık 1926, 27 Temmuz 1930, 8 Nisan 1937, 17 Haziran 1937, 14 Eylül 1937
The Paris News, 15 Kasım 1937
The San Antonio Light, 9 Mayıs 1932
The Sun Heral, 27 Ağustos 1930, 27 Ağustos 1930
The Sunday Avalanche-Journal, 6 Temmuz 1930
The Sunday Avalanche-Journal, 6 Temmuz 1930,
The Sunday Times, 21 Eylül 1930, , 21 Eylül 1930
The Tyrone Daily Herald, 25 Şubat 1925

Görüş

Spook Car

John Stone has a spook problem in the town of a "spook" car. He falls back to use the car when he goes to work every day. He is not sleeping at night, and he is losing his appetite and getting thinner. He is not eating and he is not sleeping. He is not eating and he is not sleeping. He is not eating and he is not sleeping.

INSURGENT BLOC HAS LOST HOPE

Administration Leaders Today Seek Ratification of LaFollette Quater Order.

Washington, D.C., April 10.—(AP)—The insurgent bloc in the House today lost hope of securing ratification of the LaFollette quater order, as administration leaders today sought to bring the measure to a vote.

POINTS ON PEOPLE

John Stone has a spook problem in the town of a "spook" car. He falls back to use the car when he goes to work every day. He is not sleeping at night, and he is losing his appetite and getting thinner. He is not eating and he is not sleeping. He is not eating and he is not sleeping.

MAN KILLED IN AUTO WRECK

Continued from page 1.

Walter and Paul O'Brien. The accident victim is reported to be Walter O'Brien, 35 years old, of 1234 N. 1st St., Minneapolis. He was driving a 1931 Buick sedan when it was struck by a 1932 Ford sedan driven by Paul O'Brien, 32 years old, of 1234 N. 1st St., Minneapolis. The two cars collided at the intersection of N. 1st St. and W. 1st St. at about 10:30 p.m. on Saturday night. The Buick sedan was driven into the side of a brick building and caught fire. The driver, Walter O'Brien, was killed. The other car was driven away. The driver, Paul O'Brien, was not injured.

RECHERTY GIRL IS STILL MISSING

Continued from page 1.

The girl, who is 14 years old, was last seen on Saturday night. She was wearing a blue dress and a white blouse. She was last seen at the intersection of N. 1st St. and W. 1st St. at about 10:30 p.m. on Saturday night. She was last seen at the intersection of N. 1st St. and W. 1st St. at about 10:30 p.m. on Saturday night.

EX-SERVICE MEN WILL BENEFIT

Continued from page 1.

The bill will provide for the payment of a bonus to ex-service men who served in the World War. The bonus will be based on the length of service and the grade held. The bill will also provide for the payment of a bonus to ex-service men who served in the World War. The bonus will be based on the length of service and the grade held.

COUNTY NATIVES DIED SATURDAY

Continued from page 1.

The following is a list of the county natives who died on Saturday: John Stone, 35 years old, of 1234 N. 1st St., Minneapolis; Paul O'Brien, 32 years old, of 1234 N. 1st St., Minneapolis; Walter O'Brien, 35 years old, of 1234 N. 1st St., Minneapolis.

ANNIVERSARY AT THE NORMAL

Continued from page 1.

The Normal School will celebrate its 50th anniversary on Saturday. The school was founded in 1868 and has since that time been a leading institution of higher learning. The anniversary will be celebrated with a series of events, including a banquet and a concert.

SPYING ON PEOPLE

Continued from page 1.

The government is reported to be spying on the activities of the insurgent bloc in the House. The government is reported to be using a variety of methods to gather information on the activities of the insurgent bloc, including the use of informants and the interception of mail.

HONEYMOON'S TRAGIC FINALE

Continued from page 1.

The honeymoon of a young couple ended in tragedy on Saturday. The couple was on their honeymoon in a small town when the bride was killed in an auto wreck. The bride was driving a 1931 Buick sedan when it was struck by a 1932 Ford sedan. The bride was killed and the groom was injured.

NEW YORK TO BE ARMAGEDDON IN BOOZE WAR

Continued from page 1.

New York is expected to become a battleground in the national fight against the sale of alcohol. The state is expected to pass a law that will allow the sale of alcohol, which would be a major victory for the temperance movement.

POSTAL PAY MEASURE HAD ROCKY COURSE

Continued from page 1.

The measure to increase postal pay has had a rocky course in the House. The measure has been passed by the House, but it is still facing opposition in the Senate. The measure is expected to pass the Senate in the near future.

BIGGEST MARKET **HARDWARE NEWS** **Biggest Hardware Market in the World**

MONDAY **THE BIG WAREHOUSE** MARCH 1, 1933

In Planning Your Spring Building Projects Keep In Mind The Importance of High Quality Materials

Durability

All the facts that are regularly quoted by the fact that steel is the best material for building projects. It is strong, durable, and it will last for many years. It is the best material for building projects. It is strong, durable, and it will last for many years.

Your Dog Deserves Champion Dog Biscuits

The dog biscuits are made from the finest ingredients and are the best for your dog. They are strong, durable, and they will last for many years. They are the best material for building projects. It is strong, durable, and it will last for many years.

Auto Accessories

Our auto accessories are made from the finest materials and are the best for your car. They are strong, durable, and they will last for many years. They are the best material for building projects. It is strong, durable, and it will last for many years.

Good Seeds

Our good seeds are made from the finest materials and are the best for your garden. They are strong, durable, and they will last for many years. They are the best material for building projects. It is strong, durable, and it will last for many years.

J. M. STEWART & CO., Inc.

Gas
Akademik Bakış
116
Cilt 3 Sayı 6
Yaz 2010

EK III

HAMILTON DAILY NEWS, SATURDAY, AUGUST 15, 1931

Futile Efforts to Stamp Out The Mystic Dancing Dervishes

Hangings and imprisonment have failed to end orgies of self-hypnotism practiced in secret by the whirling, howling and fire-worshiping fanatics now forced to accept modern ways of the new Turkish republic, though they work for its overthrow and the return of the old rule of the Mohammedan caliphate

By
GENE DI ROBLANT

THE DANCE OF THE WHIRLING DERVISHES, known as the Sema, is a religious ceremony which has been practiced in secret for centuries by the fanatics of the new Turkish republic, though they work for its overthrow and the return of the old rule of the Mohammedan caliphate.

A group of dancing Dervishes in their ceremonial robes, with one in the center performing a ritual.

Hangings and imprisonment have failed to end orgies of self-hypnotism practiced in secret by the whirling, howling and fire-worshiping fanatics now forced to accept modern ways of the new Turkish republic, though they work for its overthrow and the return of the old rule of the Mohammedan caliphate.

Hangings and imprisonment have failed to end orgies of self-hypnotism practiced in secret by the whirling, howling and fire-worshiping fanatics now forced to accept modern ways of the new Turkish republic, though they work for its overthrow and the return of the old rule of the Mohammedan caliphate.

Hangings and imprisonment have failed to end orgies of self-hypnotism practiced in secret by the whirling, howling and fire-worshiping fanatics now forced to accept modern ways of the new Turkish republic, though they work for its overthrow and the return of the old rule of the Mohammedan caliphate.

Hangings and imprisonment have failed to end orgies of self-hypnotism practiced in secret by the whirling, howling and fire-worshiping fanatics now forced to accept modern ways of the new Turkish republic, though they work for its overthrow and the return of the old rule of the Mohammedan caliphate.

Hangings and imprisonment have failed to end orgies of self-hypnotism practiced in secret by the whirling, howling and fire-worshiping fanatics now forced to accept modern ways of the new Turkish republic, though they work for its overthrow and the return of the old rule of the Mohammedan caliphate.

Hangings and imprisonment have failed to end orgies of self-hypnotism practiced in secret by the whirling, howling and fire-worshiping fanatics now forced to accept modern ways of the new Turkish republic, though they work for its overthrow and the return of the old rule of the Mohammedan caliphate.

Hangings and imprisonment have failed to end orgies of self-hypnotism practiced in secret by the whirling, howling and fire-worshiping fanatics now forced to accept modern ways of the new Turkish republic, though they work for its overthrow and the return of the old rule of the Mohammedan caliphate.

Hangings and imprisonment have failed to end orgies of self-hypnotism practiced in secret by the whirling, howling and fire-worshiping fanatics now forced to accept modern ways of the new Turkish republic, though they work for its overthrow and the return of the old rule of the Mohammedan caliphate.

A Dervish of the mystic Whirling and other religious ceremonies of the new world.

Whirling Dervish, in a religious ceremony in Constantinople.

Hangings and imprisonment have failed to end orgies of self-hypnotism practiced in secret by the whirling, howling and fire-worshiping fanatics now forced to accept modern ways of the new Turkish republic, though they work for its overthrow and the return of the old rule of the Mohammedan caliphate.

Gazisi
Akademik
Bakış
117
Cilt 3 Sayı 6
Yaz 2010

EK V

DAILY NEWS-MINER FAIRBANKS, ALASKA, MONDAY, MARCH 9, 1931. PAGE THREE

'Model' City To House Hoover Dam Workers

DESIGNED—The project's general plan is to build a town of 1000 workers on the site of the Hoover dam. The town will be built on the site of the dam and will be a model of modern town planning. It will be equipped with all the modern conveniences and will be a model of modern town planning. It will be equipped with all the modern conveniences and will be a model of modern town planning.

The town is to be built on the site of the Hoover dam and will be a model of modern town planning. It will be equipped with all the modern conveniences and will be a model of modern town planning.

Seattle FUR EXCHANGE

SALES
EVERY MONTH IN THE YEAR

1931 SALES DATES

March 15	April 14
May 18	June 16
July 14	August 15
September 15	October 15
November 17	December 15

Special Sales Made on Request of Shoppers

Admission will be made at total when requested. Transferred by Telegraph if desired.

SEATTLE FUR EXCHANGE
1027 W. 4TH AVE.

TURKEY'S RESTLESS SPOTS INSPECTED BY PRESIDENT IN PERSONAL TOUR

The map of Turkey shows the chief points visited by Mustafa Kemal in his personal tour. The tour was a success and the president returned to Ankara in triumph.

DESIGNER OF LINDY'S ENGINE HEADS AIR INDUSTRY IN 1931

Charles E. Lawrence, designer of Lindy's engine, is now heading the air industry in 1931. He is working on new designs for aircraft engines.

Price List

Flighter's Share	20
Overseas, Broadband	25
Overseas, Cotton	20
Overseas, Wool	20
Underwear	20
Under Drawers	20
High Socks	40
Practical Socks	20
Yarn Socks	20
STD Socks	20
Overalls	15
Overalls	15

We need all finished with

FAIRBANKS SMITH'S

Laundry Co., Inc. HOME RECORDING ELECTROLA

NEW Victor Radio
HOME RECORDING ELECTROLA

Also
VICTOR RADIOS
250 and 500
COME, SEE
AND HEAR THEM
SMITH'S
HARDWARE AND GUN STORE

BEEF

WEEKLY SHIPMENTS OF FRESH KILLED BEEF

Fresh Unseasoned

HALIBUT

Fresh Seward

SHRIMPS — SMELTS — SALMON
SMOKED FISH — OYSTERS

Years for Service

WAECHTER BROS. CO.

SERVICE — SPEED — SATISFACTION
IN THE HANDLING OF ALL
TELEGRAPHIC AND MAIL ORDERS

McINTOSH & KUBON

"THE COGNAC HOUSE"

gazi
Akademik Bakış
119
Cilt 3 Sayı 6
Yaz 2010

EL PASO TRIBUNE-POST
Wednesday, June 16, 1935

POLICE STUDY CITY MANUAL OF OLD LAWS

Chief Eastland Orders Men To Hunt Antiquarian Rules; Book Issued 11 Years

This volume, which was first issued in 1924, is now being reissued in a new edition. It contains a complete list of all the old laws of the city of El Paso, and is a valuable reference for antiquarians and collectors.

THE RADIO CLOCK

WHEAT PRODUCTION HIKE IN N. M. SEEN

The wheat crop in the northern part of the state is estimated to be 10 per cent above last year's. This is due to favorable weather conditions and improved farming methods.

COLLEGE FIGHTS ELECTION BAN

Reports Plan LEGISLATION To Force Vote On Four A. M. Amendments

College students are protesting against a proposed law that would require them to vote on four amendments at 4 A. M.

Co-Ed Wife

Lucky Grandma Finds Relief From Rheumatic Pain

A grandmother has found relief from her rheumatic pain after using a certain treatment.

DIVIDEND PAYMENT STILL INDEFINITE

First National Receiver Says

The receiver for the First National Bank has stated that a dividend payment is still indefinite.

RESINOL

OUT OF FIRE!

RESINOL is a fireproof material that can be used to protect buildings and other structures.

COOL SEA VACATIONS IN NEW YORK

CLYDE-MALLORY LINES

Enjoy a cool sea vacation in New York with the Clyde-Mallory Lines.

Beware Kidney Germs if Tired, Nervous, Aching

MARRIED WOMEN

Be careful of kidney germs if you are tired, nervous, or aching. Married women should be especially cautious.

5000 KURDS KILLED IN TURKISH REVOLT

Trabzon Province Reported

It is reported that 5,000 Kurds were killed during the Turkish revolt in the Trabzon province.

FFA and 4-H Farm News

El Paso Chapter of FFA and 4-H are holding a meeting to discuss farm news and developments.

NOW AND YEARS FROM NOW you'll be happy you picked ELECTROLUX THE GAS REFRIGERATOR

IT'S PERMANENT VALUE
IT HAS NO MOVING PARTS TO WEAR
IT CONTINUES TO RUN AT LOW COST
IT SAVED ENERGY TO PAY FOR ITSELF

See the WORLD'S FINEST REFRIGERATOR FOR AS LITTLE AS **1.25** A WEEK

AMERICAN FURNITURE CO. Trade of Shanton Main 218

It's got what it takes AND SO HAVE YOU!

BUICK PRICES? YOU'VE GOT WHAT IT TAKES!

You've got hold of a thrilling man-size bundle of get-up-and-travel when you lay hands on the wheel of this sleek, swift, solid car.

You've got the power to do what you will when you press the throttle that houses this Buick's silk-smooth valve-in-head straight-eight engine.

You've got that sleek punishment-like a muffled shudder, so sound and stout and hokey in this sturdy traveler from its rugged backbone up.

You've got certain-sure brakes to keep you out of trouble—lively springs and cushions to cradle you in comfort—a body that's steel-fused with steel for safe security—yes, you've got a most car in a car and more.

But you make a sad and sorry error if you hold back because this brilliant Buick looks too rich for your budget. It's got what it takes to lead the parade and you've got what it takes to own one.

THE 1935 BUICK CHAMPIONSHIP FIGHT
BUICK IS THE WORLD'S LIAISON

THE OTHER CAR IN THE WORLD HAS ALL THESE FEATURES:

- A 4-CYLINDER ENGINE
- A 3-SPEED TRANSMISSION
- A 2-SPEED REVERSE
- A 2-SPEED OVERDRIVE
- A 2-SPEED PARKING BRAKE
- A 2-SPEED STEERING
- A 2-SPEED SHOCK
- A 2-SPEED SUSPENSION
- A 2-SPEED AXLES
- A 2-SPEED WHEELS
- A 2-SPEED TIRES
- A 2-SPEED BATTERIES
- A 2-SPEED LIGHTS
- A 2-SPEED HORN
- A 2-SPEED WIPERS
- A 2-SPEED MIRRORS
- A 2-SPEED DOORS
- A 2-SPEED TRUNK
- A 2-SPEED SEAT
- A 2-SPEED DASHBOARD
- A 2-SPEED INSTRUMENTS
- A 2-SPEED TANK
- A 2-SPEED PIPE
- A 2-SPEED MUFFLER
- A 2-SPEED EXHAUST
- A 2-SPEED VALVES
- A 2-SPEED CAMS
- A 2-SPEED PISTONS
- A 2-SPEED CRANK
- A 2-SPEED CONNECTING
- A 2-SPEED CYLINDERS
- A 2-SPEED COILS
- A 2-SPEED SPARK

"It's Buick again!"

WATKINS MOTOR COMPANY, Inc.
415 W. San Antonio St. Phone Main 3700

gazi
Akademik Bakış
121
Cilt 3 Sayı 6
Yaz 2010